

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Fostran och frihet

*En kvalitativ intervjustudie om pedagogers resonemang och arbete
med barns inflytande och delaktighet i förskolan.*

Elvira Sparre

Förskolläraryrket, LAU395

Handledare: Andreas Gunnarsson

Examinator: Ulla – Britt Wennerström

Rapportnummer: VT19-2480-02

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Fostran och frihet, en kvalitativ intervjustudie om pedagogers resonemang och arbete med barns inflytande och delaktighet i förskolan.

Författare: Elvira Sparre

Termin och år: Vårterminen 2019

Kursansvarig institution:

Handledare: Andreas Gunnarsson

Examinator: Ulla – Britt Wennerström

Rapportnummer: VT19-2480-02

Nyckelord: Inflytande, delaktighet, fostran, frihet, makt, styrning

Sammanfattning

Studien syftar till att undersöka hur verksamma pedagoger i förskolan resonerar kring sitt arbete med barns inflytande och delaktighet. Syftet rymmer även en undersökning av de möjligheter och begränsningar pedagogernas resonemang visar samt hur dessa kan kopplas till teorier kring makt och styrning. Relevansen för denna studie grundar sig i de riktlinjer och mål som förskolans läroplan ålägger förskolepersonal att införliva. Detta skapar ett intresse i att undersöka hur pedagoger resonerar kring och realiserar riktlinjerna i förskolans praktik. För att svara på syftet har tio kvalitativa intervjuer av verksamma förskollärare och barnskötare genomförts och sedan analyserats utifrån tidigare forskning i ämnet samt Michel Foucaults teorier kring disciplinerande styrningstekniker. Urvalsgruppen består av 7 verksamma förskollärare och 3 verksamma barnskötare som alla i studien benämns som pedagoger. Detta då avsikten är att undersöka flera resonemang snarare än att jämföra de olika yrkesgruppernas svar med varandra. Resultatet visar att pedagoger upplever arbetet med barns inflytande och delaktighet som komplext och att innebörden av begreppen är mångfacetterat. Resultatet visar att det finns många möjligheter samt begränsningar för barns inflytande och delaktighet. Det visar också att makt och styrning är närvarande i samspelet mellan pedagoger och barn samt präglar hur barns inflytande och delaktighet realiserar i förskolan.

Efter uppsatsens inledning presenteras syftet med studien samt frågeställningar. Sedan följer en litteraturöversikt med tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter. Jag redogör efter detta för vald metod, urvalsgrupp, etiska hänsynstaganden, validitet, reliabilitet samt en metoddiskussion. Därefter följer en resultatdel där empirin jämförs och analyseras utifrån tidigare forskning samt teoretiska utgångspunkter för att sedan avslutas med de slutsatser arbetet visat. Uppsatsen avslutas med en diskussionsdel där jag problematiserar arbetet i sin helhet samt möjlig vidare forskning.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Syfte.....	6
2.1. Frågeställning.....	6
3. Litteraturgenomgång.....	7
3.1. Tidigare forskning.....	7
3.1.1. Begreppen inflytande och delaktighet i förskoleforskning.....	7
3.1.2. Inflytande och delaktighet i förskolan.....	8
3.1.3. Barnperspektiv.....	10
3.1.4. Fostran och styrning i förskolan.....	11
3.2. Teoretiska utgångspunkter.....	14
3.2.1. Makt och styrning utifrån Michael Foucault.....	14
3.2.2. Disciplinering.....	15
3.2.3. Den pastorala makten.....	16
3.2.4. Självreglering.....	16
4. Metod.....	18
4.1. Datainsamling.....	18
4.2. Urval.....	18
4.3. Intervjuer.....	19
4.4. Bearbetning och analysmetod.....	19
4.5. Metoddiskussion.....	20
4.6. Validitet och reliabilitet.....	21
4.7. Forskningsetiska överväganden.....	21
5. Resultat och analys.....	23
5.1. Pedagogernas resonemang kring inflytande och delaktighet.....	23
5.2. Möjligheter för barns inflytande och delaktighet.....	25
5.2.1. Dokumentation som skapar kunskap.....	26
5.2.2. Den nära relationen.....	27
5.2.3. Se utifrån barnens perspektiv.....	28
5.3. Begränsningar för barns inflytande och delaktighet.....	30
5.3.1. Inom en viss ram.....	30
5.3.2. Den osynliga styrningen.....	32
6. Slutsatser.....	34
6.1. Hur resonerar verksamma förskollärare och barnskötare kring sitt arbete med att skapa inflytande och delaktighet för barn i förskolan?.....	34
6.2. Vilka möjligheter och begränsningar framkommer av pedagogernas resonemang och på vilket sätt upplever de att arbetet bidrar till barns inflytande och delaktighet?.....	36
7. Diskussion.....	38
8. Referenslista.....	40
9. Bilaga 1.....	42
10. Bilaga 2.....	43

Förord

Jag vill först och främst tacka min fantastiska sambo Tony Lundin som stöttat mig i detta arbete trots att livspusslet gjort att det ibland verkat omöjligt, det hade inte gått utan dig. Jag vill också tacka min kära vän Maria Lindström för att du alltid haft din dörr på glänt för mig och bjudit på ett otroligt tålamod i att läsa min text gång på gång oavsett om det varit tidig morgon eller midnatt. Tack fina Anna Rubinsztein för ditt granskande öga i korrekturläsning och för att du alltid tror på mig. Tack alla som ställt upp på intervju trots att tiden ibland varit knapp för er. Tack också alla mina vänner och familj för stöttning, synpunkter och råd, ni vet alltid vad jag behöver. Sist men absolut inte minst vill jag tacka min handledare Andreas Gunnarsson för en fantastiskt tydlig, kompetent och inspirerande handledning.

Elvira Sparre 2019-05-25

1. Inledning

Läroplanen för förskolan anger vilka grundpelare förskolan ska vila på, förskolan ska verka för inkludering och gemenskap oavsett vem du är, hur du ser ut och var du kommer från. Läroplanen räknar upp flera viktiga principer som ska ligga till grund för verksamheten, bland annat människolivet okränkbarhet, individens frihet och alla människors lika värde (Utbildningsdepartementet, Lpfö-18). Under stycke 2.1 *Normer och värden* presenteras några av de riktlinjer förskollärare har ansvar att förhålla sig till. Under detta stycke presenteras att barn ska ges utrymme att delta i det demokratiska arbete som verksamheten ska bedriva, och att pedagogerna ansvarar för de normer och den samvaro som utvecklas i barngruppen. Här skrivs också att pedagogerna ansvarar för att alla barns behov blir sedda och respekterade, och att de på så vis får uppleva sitt eget värde. I stycket *Barns delaktighet och inflytande* 2.3. finns riktlinjer som ska fungera som stöd i förståelsen av vad delaktighet och inflytande i det demokratiska arbetet egentligen innebär. Riktlinjerna presenterar att barns sociala utveckling förutsätter att barn får ta ansvar för sina egna handlingar och miljön i förskolan, och att detta ansvar bland annat kan ges genom att barnen blir hörda, sedda och respekterade i sina önskningar och intressen. Barnen ska också ges möjlighet att delta i samarbeten och beslutsfattanden som ökar förståelsen och känslan för demokratiska principer. Och i tillägg till detta ska barnen ges ett reellt inflytande på arbetsätt och verksamhetens utformning (Utbildningsdepartementet, Lpfö-18)

Dessa skrivelser kan tyckas enkla och självklara men forskare runt om i landet vittnar om att många pedagoger upplever en stor komplexitet i hur arbetet för att skapa inflytande och delaktighet faktiskt kan realiseras (se bl.a. Westlund:2011, Dolk:2013, Tullgren:2004, Markström:2005). Det verkar inte vara en fråga *om* det ska arbetas med utan snarare *hur*. Mitt intresse för dessa frågor är sprunget ur mitt egna arbete i förskolans verksamhet. Jag som så många med mig ser barns inflytande och delaktighet som självklart och önskar att platsen för barn och deras tankar skulle ges ett större utrymme i samhället. Och hur ser barns plats på förskolan ut, är det ens möjligt att ge barn ett reellt inflytande så som läroplanen uttrycker utifrån de förutsättningar som pedagoger och barn har. Mina funderingar skapar frågor som; Ses barnen som kompetenta nog att ta ansvar? Kan man följa ett barns initiativ utan att det begränsas av riktlinjer och ramar som vuxna sätter? Vem i samhället ska egentligen lyssna till barnen om inte pedagogerna, som är så nära dem hela dagarna, gör det? Dessa frågor och funderingar ligger till grund för att jag närmare vill undersöka hur pedagoger resonerar

och arbetar med barns inflytande och delaktighet. Mitt intresse ligger alltså både i att försöka förstå hur arbetet kan te sig, men även i att försöka förstå vilken syn på barn som arbetet tar avstamp i samt hur detta påverkar barnens möjligheter till inflytande och delaktighet. Det blir därför intressant att väga in ett makt- och styrningsperspektiv i undersökningen eftersom pedagogers syn på barn och pedagogernas förståelse kring sin egna maktposition ligger i gränslandet till varandra.

2. Syfte

Studien syftar till att undersöka verksamma pedagogers resonemang om barns inflytande och delaktighet i förskolan. Den syftar även till att undersöka hur pedagogerna beskriver att detta arbete omsätts i praktiken och i förlängningen påverkar barnens möjligheter till inflytande och delaktighet. Studien syftar även till att undersöka relationen mellan förskolans uppdrag i att fostra demokratiska medborgare och ett ideal om frihet för individen. För att undersöka mitt syfte har jag utgått från ett makt och styrningsperspektiv och ställt följande frågor:

2.1.Frågeställning

- Hur resonerar verksamma förskollärare och barnskötare kring sitt arbete med att skapa inflytande och delaktighet för barn i förskolan?
- Vilka möjligheter och begränsningar framkommer av pedagogernas resonemang?
- På vilket sätt upplever pedagogerna att arbetet bidrar till barns inflytande och delaktighet?

3. Litteraturgenomgång

3.1. Tidigare forskning

Jag kommer i denna del att redogöra för ett urval av den tidigare forskning som gjorts kring begreppen inflytande och delaktighet som jag anser vara relevant för min studie. Jag gör först en genomgång av hur forskare tidigare resonerat kring inflytande och delaktighet och redogör sedan för den teoretiska bakgrund och delar av resultat som forskningen visat. Jag kommer också redogöra för forskning som gjorts kring begreppet barnperspektiv då jag anser att det är en viktig komponent för att förstå hur barn kan ges inflytande eller vara delaktiga.

3.1.1. Begreppen inflytande och delaktighet i förskoleforskning

Begreppen inflytande och delaktighet ses ofta som ett begreppspar inom förskoleforskning och i pedagogiska sammanhang men många forskare har provat att skilja dem åt och resonera kring deras innebörd. Jag vill i min undersökning fokusera på hur inflytande och delaktighet *resoneras* kring av pedagoger i förskolan. Det är därför inte intressant för mig att göra en egen tolkning eller definition av begreppen. Jag söker heller inte en exakt definition från forskare som undersökt ämnet tidigare utan önskar att jämföra deras resultat med svaren från min empiri.

Elisabeth Arner menar att barn ges inflytande då pedagogerna tar hänsyn till deras tankar, intressen och initiativ vid planerandet av förskolans innehåll. Hon påpekar att barnen ska ges möjlighet att påverka sin vardag på *ett påtagligt vis*. Delaktighet däremot ser hon som ett sätt att delta i något som andra redan bestämt (2006:24). Klara Dolk använder inflytande på ett liknande vis och menar att inflytande är ett sätt att göra sin röst hörd, påverka och uttrycka en åsikt, något hon jämför t.ex. med rätten att rösta i regeringsbestämmelsen. Delaktighet beskriver hon som ett bredare begrepp där relationer och mänskliga samband står i fokus. Hon menar att delaktighet ses som relationellt, knutet till makt, och kan uppstå genom ett erkännande i mänskliga nätverk (2013:121-123).

Pramling Samuelsson och Sheridan ringar precis som tidigare nämnda forskare in en kvalitativ dimension av begreppet där respekten och rätten att bli hörd samt barnens åsikter och intentioner står i centrum. ”När barn erfar att deras värld blir hörd och sedd, att deras intressen, intentioner och sätt att förstå bemöts och tas tillvara på ett respektfullt sätt menar vi att barn har inflytande och är delaktiga” (2003:71-72). Dock skiljer sig Pramling Samuelsson och Sheridans tolkning något från tidigare nämnda forskare då de väljer att se inflytande och delaktighet som nästan helt liktydiga

begrepp. Kristina Westlund väljer också att skilja något på begreppen. Hon ser på inflytande som ett mer precist begrepp som specifikt avser barns påverkansmöjligheter medan delaktighet kan ses som både barns påverkansmöjligheter men också barns deltagande i sådan som andra redan bestämt (2011:168). Dessa resonemang kring begreppen kan alla jämföras med det läroplanen för förskolan skriver under sina mål och riktlinjer för barns inflytande ”De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för ska ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av utbildningen [...] förskollärare ska ansvara för att alla barn får ett reellt inflytande över arbetssätt och verksamhetens innehåll. ” (Utbildningsdepartementet, Lpfö-18).

3.1.2. Inflytande och delaktighet i förskolan

Elisabeth Arner har i sin licentiatavhandling undersökt huruvida barn i förskolan ges möjlighet till inflytande över sin vardag i förskolan. Hon har genom analys av ett utvecklingsarbete undersökt hur pedagogers förhållningssätt till barns initiativ och inflytande i förskolan kan förändras från ett nekande till ett bejakande förhållningssätt (2006:17). Arner menar att de vuxna, i egenskap av att vara i en maktposition, har valet att bestämma om barnens röster ska höras eller ej. Arner visar även att en förskola som präglas av regler och kontroll skapar färre möjligheter för barns inflytande. Hon menar att barns önskningsar då får mindre plats eftersom pedagogerna fokuserar på att upprätthålla ordning snarare än att uppmuntra barnens initiativ. Hennes studie visar på så vis att barns inflytande och möjlighet att göra sin röst hörd står i direkt relation till de vuxnas kunskap och medvetenhet kring sitt egna agerande och bakgrund till agerandet. Ett bejakande arbetssätt och mottagande av barnens initiativ bidrar i större utsträckning till barns inflytande visar hennes resultat (2006:24). Klara Dolk behandlar i sin avhandling resultatet av den studie hon genomför på en förskola,. studien undersöker bland annat effekterna av ett barnråd som pedagogerna skapat i syfte att öka barns delaktighet och inflytande över sin vardag på förskolan (2013:119). Det framkommer av hennes observationer att barnrådet och pedagogernas önskan av att arbeta demokratiskt skapar en form av skendemokrati – barnen ges utrymme att påverka, men endast utifrån de ramar som pedagogerna redan fastställt vilket kan jämföras med Arners (2006:24) tolkning att delaktighet är något som händer när barnen på förskolan tar del av något pedagogerna redan satt ramen för, det vill säga utanför barnens egna initiativ. Dolk menar att demokrati kan tyckas utövas, men inte fullt ut i enlighet med rätten att bestämma, eller ta beslut. Dolk skriver att det demokratiska arbetet som läroplanen förespråkar görs med tankar som att ”så ett frö” eller ”lägga grunden” för barnen och deras förståelse för demokrati (2013:117) . Hon beskriver hur demokrati ses som något som kan överföras, eller läras ut av pedagogerna, något som barnen genom barnrådet får träna på för att i framtiden kunna utföra ”på riktigt”, hon problematiserar detta synsätt genom rikta fokuset mot den

delaktighet barnrådet syftar till att öka, hon menar att framtidsblicken om att barn ska förstå demokrati slås ner av att pedagogerna inte lyssnar, tar in och tillgodoser de beslut och önskingar som barnen faktiskt uttrycker. En eventuell utgång av barnrådet menar hon istället kan bli att barnen tycker demokrati är tråkigt, och att det inte ”på riktigt” handlar om att bli lyssnad på (2013:117). Rauni Karlsson skriver i sin bok *Demokrati i förskolan – fokus på barns samspel* att för att arbeta med värdegrund i förskolan är det angeläget att genom diskussion få förståelse för begreppet demokrati i arbetslaget. Genom att ha ett etiskt förhållningssätt, reflektion kring vad som är rätt eller fel, gott eller ont kan arbetslaget förstå och agera i enlighet med de demokratiska värden som förskolan ska verka för (2014:27). Hon menar vidare att både barnens uttryck av goda och mindre goda handlingar bör tas till vara på för att barnen ska kunna utöva ett reellt inflytande i en demokratisk mening:

” Att tillåta barn att utöva reellt inflytande innebär inte att låta barnen vara med och bestämma och få sin vilja igenom i alla slags situationer. Däremot kan barnens samspel ge nya infallsvinklar på olika slags samhällsfenomen och genom aktivt reflekterande vuxna som förstår sig på att lyfta fram dessa utövar barnen reellt inflytande” (Karlsson, 2014:27)

Att barn ska bestämma *för mycket* är något som pedagogerna i Dolks studie uttrycker rädsla för . Pedagogerna uttrycker att barn idag i familjen ges större utrymme att styra och få allt de pekar på, vilket skulle kunna resultera i kaos och bortskämda barn. Dolk menar att delaktighet och inflytande nästintill ses som samma sak som rätten att bestämma. Hon beskriver en dubbelhet inför barns inflytande och delaktighet i verksamheten, pedagogerna i studien visar en rädsla för att barnen ska bestämma *för mycket* samtidigt som det finns en farhåga att barn ska få bestämma *för lite* i sin vardag på förskolan. Hon menar att denna parallell som dras mellan rätten att bestämma och delaktighet och inflytande kanske bidrar till motstridigheterna som pedagogerna upplever, att pedagogerna är rädda att de måste tillgodose orimliga krav som barnen ställer eftersom det har rätt att bestämma. Att pedagogerna också räds motsatsen kan bero på en insikt om att det rent praktiskt finns väldigt få områden som barnet kan påverka i verksamheten. De åsikter som barnen får gehör för ligger egentligen redan nära pedagogernas önskingar och innehåller saker som barnen från början skulle fått göra, medans andra åsikter ges nästintill obefintligt med utrymme(2013:119-120).

Kristina Westlund (2011) har genom en fallstudie undersökt och analyserat hur pedagoger arbetar med barns inflytande i förskolan. Westlunds studie visar på flera olika dilemman som pedagogerna uttrycker i sitt arbete med barns inflytande som alla berör en problematik i förhållandet mellan styrning och frihet på förskolan. Hon analyserar flera olika arbetsformer och konstaterar att vissa

arbetsformer som i utgångspunkt syftat till att ge barn inflytande, även fungerat som en form av styrning i andra aktiviteter. Anette Emilsson (2008) visar i sin studie på hur fostran skapas i förskolan, att pedagogernas förhållningssätt blir avgörande för om barnen verkligen ges inflytande eller ej eftersom pedagogernas förhållningssätt även styr hur de agerar. Detta bekräftas även av Arner (2006), Westlund (2011) och Karlsson (2014). Emilsson betonar vikten av pedagogers förhållningssätt och medvetenhet som en möjlighet till inflytande. Resultatet av Emilssons studier visar att viktiga komponenter i inflytande och delaktighet är att respektera barns initiativ och möjligheten att göra egna val(2008:88).

3.1.3. Barnperspektiv

Arner (2006) tar i sin avhandling upp en viktig aspekt för att förstå barns inflytande och delaktighet som också är intressant för min studie. Nämligen vuxnas förmåga att se utifrån ett barnperspektiv. Att försöka se utifrån ett annat perspektiv än sitt egna kan ses som relevant för pedagoger på en förskola eftersom förskolan ska vila på de intressen och den utveckling som barnen uttrycker ett behov för. Förskolans läroplan beskriver även att all utvärdering som sker av pedagogerna ska ske utifrån ett barnperspektiv (Utbildningsdepartementet, Lpfö-98/17). Eftersom utvärderingen ska vägleda pedagogerna i hur de ska arbeta vidare med barnen och förskolans miljö, kan detta barnperspektiv antingen skapa förutsättningar eller begränsningar för barnen beroende på hur barnperspektivet tas i akt. Arner (2006:28) ställer följande frågor när hon diskuterar vuxnas förmåga att ta ett barnperspektiv:

”Är vårt samhälle uppbyggt så att barn har en chans att komma till tals? Utgår vuxna ifrån ett barnperspektiv i de sammanhang då de har med barn att göra och försöker de vuxna intressera sig för det som är viktigt ur barns egna synvinkel? Vad betyder det egentligen att se ur barns synvinkel och stämmer vuxnas tankar med barns uppfattningar?” (Arner, 2006:28)

Arner menar att begreppet barnperspektiv innehåller stor komplexitet och är mångtydigt. Hon hänvisar till en norsk studie gjord av Anne Trine Kørholt (1991) som definierar begreppen på två olika vis. Den ena innebörden ses som föränderlig i förhållande till omvärlden, där samhällets kulturella, sociala och historiska förhållanden styr hur begreppet används. Den andra definitionen handlar ”konkret om hur världen ser ut ur barnens synvinkel, vad *de* ser, hör, upplever och känner.” (Arner, 2006:28) Arner konstaterar att det är till synes lätt att glömma bort vem som besitter makten att välja vilket perspektiv som ska tas, vuxna intar naturligt ett vuxenperspektiv och måste därför *aktivt välja* att anta ett barnperspektiv vilket i sin tur kan vara svårt att hålla fast vid (2008:28). Emilsson (2008:87-88) diskuterar precis som Pramling Samuelsson och Sheridan

(2003) hur delaktighet och barnperspektiv står i relation till varandra, hur begreppen förutsätter varandra. De menar att det är pedagogernas förhållningssätt och förmåga att inta barns perspektiv som skapar en *genuin* delaktighet. Och att det i sin tur kräver specifik kunskap om barn och deras erfarenhetsvärld. Emilsson ger exempel på en aktivitet som är planerad utifrån något som barnen kan känna igen sig i, där pedagogen försökt närma sig barns perspektiv och på så vis kan skapa en känsla hos barnen av att bli sedd, respekterad och hörd. Hon menar att när barnens erfarenheter får ta plats i aktiviteten skapas delaktighet men att detta kräver vuxna som lyssnar, tolkar och försöker förstå när barnen ger uttryck för sina tankar (2011:88).

Emilsson (2008) diskuterar precis som Arner (2006) utifrån ett intersubjektivt eller relationellt perspektiv. Emilsson beskriver det som en kommunikativ process av meningsskapande, fokus ligger på relationen mellan två eller flera subjekt. En intersubjektiv gemenskap utgår från en ömsesidig önskan och strävan efter förståelse människor emellan. I hennes studie framkommer att ett intersubjektivt synsätt mellan pedagoger och barn får tydliga konsekvenser för *hur* barnet fostras och *vad* barnet fostras till. Hon menar att värden som inflytande och delaktighet kan kommuniceras genom ett intersubjektivt förhållningssätt (Emilsson, 2008:85).

”Om det nu är så att förskolan ska fostra demokratiska medborgare, vilket läroplanen föreskriver, talar alltså studierna för att möjligheterna till detta på ett grundläggande plan skulle kunna ligga just i närmandet av barns perspektiv, emotionell närvaro och lekfullhet, vilket i sin tur kan leda till att hierarkiska maktstrukturer rubbas och att fostran karaktäriseras av intersubjektivitet och ytterst kommunikativt handlande” (Emilsson, 2008:85).

Arner (2006) tar även upp yngre barn i förskolans möjlighet att bli förstådd, eftersom många barn på förskolan inte har ett verbalt utvecklat språk så ställs höga krav på pedagogernas förmåga att på andra vis ta reda på deras behov och önsknings. Arner menar att pedagogernas förmåga att uppmärksamma vad de yngre barnen fångas av och dras till kan vara ett sätt att förstå vad de anser är viktigt, dessa upptäckter kan sedan implementeras i verksamhetens innehåll (2006).

3.1.4. Fostran och styrning i förskolan

Charlotte Tullgren (2004) skriver i sin avhandling *Den välreglerade friheten* om barns lek som föremål för vuxnas styrning i förskolan. Hon har genom videoobservationer analyserat leken utifrån Michael Foucaults teorier om makt och styrning, särskilt fokus har riktats mot hans tekniker för disciplinering. Tullgrens resultat visar att styrningen av barnens lek riktas mot framtiden och har barnens framtida kompetenser som huvudsakliga mål. Barnens beteenden regleras och korrigeras med olika disciplinerande tekniker bort från det oönskade och mot ett mer

önskvärt beteende i linje med förskolans normer. Även Ann-Marie Markström har använt Foucaults teorier kring makt i sin studie där hon undersöker hur förskolan som institution skapas av sociala aktörer samt är medskapare till synen på barn och barndom (2005:15). Hon analyserar videoobservationer och intervjuer av föräldrar, barn samt pedagogisk personal och använder precis som Tullgren några av de disciplinerande tekniker Michael Foucault (2003) beskriver i sina teorier kring makt och styrning, bland annat normalisering och självreglering, för att tolka sitt resultat. Resultatet visar bland mycket annat att förskolan, genom tid och rum som disciplinerande teknik, påverkar och fostrar barn till ett beteende som stämmer överens med samhällets ”rådande ordning och moral i ett specifikt sammanhang” (Markström 2005:110) Förskolans ramar och reglering för tid och rum kan ses som ett verktyg som barn, föräldrar och personal anpassar sig till och inordnar sig under (2005:10). Lise-Lotte Bjervås (2011) skriver i sin avhandling *Det kompetenta barnet* att barn betraktas i relation till vuxna, att de två kategorierna alltid står i förhållande till varandra. De erfarenheter vuxna gjort i egenskap av att en gång varit barn och upplevt barndom formulerar synen på och uppfattningen om barn och barndom. Barndomen ses som en viktig och naturlig del av livet, där barnet beskrivs som en länk till framtiden för den vuxne men även dåtiden eftersom den vuxnes barndom är en del av historien. Trots detta görs stora skillnader mellan den vuxna och barnet, skillnader påpekas snarare än likheter. Barndomen ses som en startbana fram till vuxenlivet, som i sin tur betraktas som ett mål. Barn ses som omogna och i behov av socialisation, något som de vuxna redan behärskar. Det är de vuxnas uppgift att uppfostra barnen till att bli mer vuxna och på så sätt färdiga, barn ses alltså som ofullständiga medan vuxna som färdiga människor. Med andra ord betraktas då inte barn som en självständig aktör i samhället utan som i en pågående process som ska leda fram till vuxenlivet (2011:32-40).

Anette Emilsson (2008) diskuterar också den nutida synen på barn i förskolan, hon hänvisar till resultatet av en videoansamling där samspelet mellan pedagoger och yngre barn filmats när hon konstaterar att ett barn i förskolan ges ett direkt önskvärt beteende och egenskaper. Bland annat ska barnet ta ansvar för sitt och andras upplevelser genom att inte skada utan förstå och känna med de andra barnen. Det önskvärda barnet ska inneha en förmåga att kompromissa, komma överens med och hjälpa andra barn samt ha ett gott inflytande över gemenskapen. Barnet ska också vara lydigt, självständigt och prestera. Emilsson beskriver att vissa av de värden som åläggs barnet ses som förpliktigande medan andra erbjuds barnen och att de också riktar sig olika, antingen till kollektivet eller till individen. Det konstateras också att det önskvärda barnet förväntas vara demokratiskt lagt och väga sitt egna intresse mot kollektivets, barnet ska agera

självständigt men inom de ramar som kollektivet sätter. Barnet förväntas vara självständigt, presterande och initiativrikt dock aldrig på bekostnad av kollektivets välmående (2008:82). Detta beskriver även Tullgren i sin avhandling när hon konstaterar att barnen i sin lek uppmuntras att dela med sig av och lyssna till andras känslor. Leken fungerar som ett medel för att lära barnen om samhällsliga normer, det sociala samspelet och sådant som uppfattas som viktiga kunskaper och nödvändiga kompetenser inför framtiden ges tyngd och utrymme av pedagogerna. Förskolebarnet ses också ur ljuset ålder och kön vilket är delar av en normaliseringsteknik som bidrar till verksamhetens utformning, pedagogerna som formar verksamheten kan omedvetet eller medvetet ta in dessa aspekter i det dagliga arbetet (2004:112-114). Tullgren beskriver hur det lekande barnet konstrueras av vuxna. Hon menar att barn i förskolan är förpliktade till att leka lekar där förväntningar så som meningsfullhet, kreativitet och ett aktivt barn uppfylls. Pedagogerna i sin tur bidrar till att upprätthålla denna lek genom att locka och uppmuntra de delar som stämmer överens med föreställningen om vad ett barn och barndom innebär (2004:112) .

3.2. Teoretiska utgångspunkter

Jag kommer i denna del redogöra för de teoretiska utgångspunkter jag valt. Jag inleder med en kort beskrivning av Michael Foucaults syn på makt och styrning som är relevant för min studie. Jag redogör sedan för några av de centrala begrepp han använder för att förstå hur makt kan verka genom styrningstekniker.

3.2.1. Makt och styrning utifrån Michael Foucault

Historikern och filosofen Michael Foucault har citerats i många forskningssammanhang inom förskolan där makt, normer och styrning står i fokus. Foucault applicerade aldrig själv sina teorier om makt på det pedagogiska fältet i skolan och förskolan men har av andra forskare i flera sammanhang används för att förstå relationen mellan barn och pedagoger och inte minst sambandet mellan maktutövande och styrning (se bl.a. Dolk:2013, Tullgren:2004, Markström:2005). Detta samband mellan makt, styrning, pedagoger och barn ser även jag som relevant för mitt arbete kring barns inflytande och delaktighet i förskolan och kommer därför utgå från Foucaults maktbegrepp i min undersökning. Jag kommer rikta särskilt fokus mot de styrningsstrategier för maktutövande han använder för att förstå hur makt utövas i vardagliga sammanhang. Jag kommer således inte göra en övergripande redogörelse av Foucaults teorier utan redovisa de delar som är relevanta för just min studie. Då Foucault inte själv applicerat sina teorier på pedagogiska sammanhang har jag valt att referera till forskare som gjort just detta och tolkats hans teorier om makt i förskolekontext.

Foucaults teorier riktade sitt fokus mot *hur* makt utförs snarare än av vem och på vilket sätt den legitimeras (Foucault, 2003:13). Foucault fokuserade på nära maktrelationer som skapas i en viss typ av diskurs. Dolk beskriver det som att makten utgår från normer och normaliseringar som sker i samhället och att människan mer eller mindre medvetet anpassar sitt beteende och tankesätt utifrån dem (2013:19). Markström skriver: ”Makt är således inte något som obetingat innehas av någon utan maktutövning tar sig uttryck i handling och sätter upp gränser och regler för vad som kan ske i ett sammanhang” (2005:30). Makten sprids genom människor som både drabbas av den och samtidigt utövar den i relation till andra. Makten ses alltså som relationell, något som uppstår mellan människor och kan på så vis appliceras i förskolekontext och på relationen mellan vuxna och barn som vistas där (Tullgren, 2004:33). Makt associeras av gemene man oftast till ett utövande som sker med ont uppsåt, tvång eller våld. Men i denna studies sammanhang är det viktigt att

poängtera att makten som beskrivs inte alltid är sprungen ur ett medvetet uppsåt utan kan förstås som en form av osynlig styrning eller påverkan. Makten i sig kan alltså verka genom institutioner, människor och samhällets normer utan att den från början är planerad.

3.2.2. *Disciplinering*

I boken *Övervakning och Straff* (2003) beskriver Foucault olika tekniker för disciplinering som han fann när han undersökte institutionen fängelse och dess historia. Han nämner bland annat att metoder som homogenisering, individualisering och övervakning av individer användes inom fängelse, skola och sjukvård för att forma människors beteende och handlingar. Syftet med dessa disciplinerande styrningstekniker är att på olika vis reglera människors beteenden till den samhällsnorm som råder. Disciplineringen är en del av en normaliseringsprocess för att skapa nyttiga, lydiga och effektiva individer. Individerna styrs och formas på så vis att avvikande beteende bestraffas och önskvärt beteende uppmuntras. Foucault menar att: ”för att upprätthålla disciplin krävs ett arrangemang där själva blicken verkar betvingande”(2001:200). Tullgren (2004) jämför övervakningen på fängelser med situationer som är vanligt förekommande i förskolan, t.ex. pedagogen som genom ett fönster i dörren övervakar barnens lek även när barnen stängt om sig. Övervakningen skapar kunskap om barnets sätt att vara och agera och kunskapen kan sedan ligga till grund för hur barnet kan styras i önskvärd riktning. Övervakningen verkar diskret på så vis att den som övervakas inte vet när eller var övervakningen sker och med en ständig medvetenhet om att möjligen vara betraktad blir övervakningen effektiv i sin disciplinering. Foucault menar att denna ”osynliga” maktutövning är den som ger mest effekt. (Markström, 2005:38). Att en individ är medveten om att det kan finnas övervakning påverkar hur den agerar och handlar då individen medvetet eller omedvetet vill passa in i normen. Foucault menar att kunskap och maktutövande på så vis går hand i hand eftersom ju mer kunskap som inhämtas om individen desto större makt finns över den som ska styras (Tullgren, 2004:38). Homogenisering och individualisering är också tekniker som ryms i den normaliseringsprocess som Foucault (2001) menar att disciplinering syftar till. Genom att peka ut enskilda individers icke önskvärda beteenden inför andra särskiljs de från gruppen vilket gör att normen för det önskvärda blir tydligt. Utpekandet blir en form av bestraffning som andra vill undvika och på så vis hålls gruppen intakt och homogen. Individualiseringen kan också ske genom att det önskvärda beteendet hos en enskild individ upphöjs och belönas, vilket gör att beteendet ses som eftersträvansvärt hos andra. Genom att pedagoger pekar ut och bestraffar eller belönar barn skapar sig barnen en förståelse för vad som är önskvärt i förskolan, normen blir tydlig och gruppen homogeniseras (Tullgren, 2004:39).

3.2.3. *Den pastoral makten*

Foucault beskriver använder även begreppet *den pastoral makten* för att förklara en viss typ av styrningsteknik. Den pastoral makten står för kyrkans roll för individerna i ett samhälle. Han beskriver hur kyrkan och pastorerna använde sig av bland annat bikten som en styrningsteknik för att inhämta kunskap och skapa förståelse för medlemmarna i församlingen. Kunskapen har användes sedan för att leda församlingen på rätt väg och mot frälsning (Tullgren, 2004:39). Den pastoral makten verkar både i religiös mening genom målet om frälsning men också genom pastorns vägledning i hur det vardagliga livet ska levas för att uppnå välstånd och välmående. Då bikten anses vara ett rum för anonyma samtal kan makten rikta in sig på människors innersta tankar och själ vilket leder till större kunskap om den dominerade gruppen och makten ges större möjligheter att verka och påverka (2004:39). Pastoral teknikerna kännetecknas av att de är välmenande och verkar för gruppens bästa, de tjänar också sitt syfte genom att leda gruppen mot ett gemensamt mål vilket går att jämföra med en pedagogs syfte i förskolan. Tullgren jämför bikten och pastorns vägledning med leken i förskolan. Där leken fungerar som ett tillfälle för pedagogen att ta reda på barns önsknings och tankar för att sedan kunna tillrättalägga det pedagogiska innehållet i en riktning som för barnen mot ett av pedagogen bestämt mål. Intentionen är att ta tillvara på barnens intressen och skapa inflytande men kan också förstås som en form av osynlig styrning(2004:39). Pastorns uppgift är att leda mot frälsning medan pedagogens uppgift kan tolkas som att leda barnen mot moral, rättvisa och tolerans utifrån dagens normer i förskolan (Tullgren 2005:40). Den pastoral maktens mål är att individen ska anpassa sitt beteende och att de själva ska välja att bli en del av gruppen på det sätt som styrningen syftar till. Maktens mål kan delas in i två delar, dels genom att skapa lust och välbefinnande för individerna i gruppen (t.ex. förskolebarn) som gör att de självmant underkastar sig normerna som råder eller genom att makten skapar sig kunskap och förståelse för individernas önsknings för att kunna leda dem mot målet om självreglering (Tullgren 2004:40).

3.2.4. *Självreglering*

Självreglering eller självstyrning är styrningens ultimata mål, både disciplineringen och den pastoral makten syftar alltså till att leda fram till detta. Självreglering innebär att den enskilde personen, alltså subjektet, utvecklar egna tekniker som hjälper den att hitta kunskap om sig själv samt kontrollera sina tankar och handlingar. Subjektet förväntas följa samhällets ordning och använda sig av de tekniker som den genom disciplinering och den pastoral tekniken redan lärt sig (Tullgren 2004:37). Individen förväntas använda sin frihet och goda självkänedom till att styra sig

själv i den riktning som normen kräver. Individen förväntas ta ansvar över sin personliga utveckling och frihet, hen ska kunna hantera stress och konflikter väl samt sköta sin kropp genom motion och hälsosamma kostvanor. Tullgren skriver ”Denna personliga frihet, förknippad med personlig ansvar, är snarare ett resultat av den styrning som vi lärt känna som vår frihet och som uppmanar oss att vara delaktiga i den egna styrningen” (2004:41). Översatt till förskolans värld kan detta ses som att barnen förväntas rätta sina handlingar efter de normer som råder på förskolan och att det är pedagogernas uppgift att anpassa och justera vad som anses vara avvikande beteenden hos barnen, vilket både disciplinerande tekniker och den pastorala makten hjälper pedagogerna att göra (Permer & Permer 2002:61; Tullgren 2004:41). Friheten kan genom detta ses som en påhittad frihet på så vis att den egentligen är styrd av någon annan, en frihet som ”håller makten i handen”(Tullgren, 2004:41)

4. Metod

I denna del beskriver jag vilken metod jag använt för att samla in mitt material och hur det bearbetats. Jag redogör också för urvalsprocessen samt reflekterar kring validitet, reliabilitet och etiska hänsynstaganden till vald metod. Delen avslutas med en metoddiskussion.

4.1. *Datainsamling*

För att samla in mitt material har jag valt att använda mig av kvalitativa samtalsintervjuer. Detta val har motiverats med utgångspunkt i mina frågeställningar som jag ansett varit lättast att besvara genom interaktiva samtal. Steinar Kvale beskriver i sin bok *Den kvalitativa forskningsintervjun* att samtalsintervjun syftar till att försöka förstå världen ur den intervjuandes synvinkel. Han menar att intervjun i sin form liknar ett vardagligt samtal och att den på så vis ses som halvstrukturerad, det vill säga att den varken ska bestå av ett strängt frågeformulär eller att den ska bestå av ett helt öppet samtal (2008:32). Jag har i den halvstrukturerade formen utgått från olika teman i min intervjuguide (se bilaga 1), jag har valt teman utifrån mina forskningsfrågor som sedan följts av passande underrubriker och frågor. Kvale (2008) beskriver detta med ordet fokusering där han menar att intervjun är fokuserad på särskilda teman i den intervjuades livsvärld. Intervjuarens uppgift blir således att fokusera intervjun utifrån dessa bestämda teman men med ett utrymme för spontana svar och berättelser. Intervju som metod förespråkas (se Esaiasson et al, 2012, Kvale, 2008) eftersom den är flexibel och kan anpassa frågor för att lättare följa upp intervjupersonernas svar.

I studien har totalt tio verksamma pedagoger intervjuats varav 3 är barnskötare och 7 är förskollärare. Jag har valt att stoppa antalet intervjuer då jag upplevde empirisk mättnad i svaren, vilket Kvale (2008:98) benämner som en mättnadspunkt då ytterligare intervjuer inte ger någon ny kunskap i ämnet.

4.2. *Urval*

I min studie intervjuas tio verksamma pedagoger kring sitt arbete och syn på barns inflytande och delaktighet. Urvalsgruppen består endast av kvinnor, detta är inte medvetet valt utan kan ses som ett resultat av att förskolan domineras av kvinnor. Jag ser heller inte att kön är relevant för min undersökning. Jag har valt att intervju just verksamma pedagoger då jag ser en relevans i att deras resonemang är färskt och baseras på aktuella situationer i förskolan. Detta på grund av begreppens

ökade användning i läroplanen och således även av pedagoger i förskolan (Utbildningsdepartementet, Lpfö-18). Då läroplanens riktlinjer omfattar både yrkesgruppen barnskötare och förskollärare ser jag det även som relevant att intervjua båda grupper och har då valt att kalla dem pedagoger. Jag avser inte att jämföra dessa yrkesgruppers svar med varandra och ser heller inte att en sådan jämförelse är intressant för min studie då pedagogernas erfarenhet och tid i yrket liknar varandra. Detta bekräftades under intervjuerna då svaren liknade varandras oavsett yrkesgrupp. Jag har tidigare haft kontakt med dessa pedagoger i mitt egna arbete i förskolan vilket var anledningen till att just de blev tillfrågade. Pedagogerna arbetar på fyra olika förskolor varav två är förlagda i samma kommun i södra Sverige och två i samma kommun i mellersta Sverige. Pedagogerna har samtliga arbetat inom förskolan under minst 15 år, med barn från 1 till 6 år.

Jag valde att initialt kontakta samtliga pedagoger via mail för att fråga om de önskade delta. I mitt mail gav jag en kort förklaring till studiens syfte och inväntade respons. När de tackat ja skickade jag ett längre informationsbrev där även ett medgivande för att medverka i studien fanns med i form av skriftlig underskrift. Kontakten för att bestämma plats och tid fortsatte sedan både via mail och telefon.

4.3. Intervjuer

Samtliga intervjuer genomfördes på samtliga pedagogernas arbetsplatser vid ett tillfälle de själva valt. De genomfördes enskilt och i ett rum där samtalet inte skulle avbrytas eller vara möjligt att höras av någon annan. Samtalens längd varierade mellan 20-45 minuter och dokumenterades med hjälp av en ljudupptagningsinspelning för att vid senare tillfälle kunna transkriberas och bearbetas. Underlaget till intervjun bestod av en intervjuguide (se bilaga 1) med teman där mina forskningsfrågor behandlades. Formen för intervjun var halvstrukturerad i syfte att skapa ett öppnare samtal med plats för spontana svar och reflektioner (Kvale 2008).

4.4. Bearbetning och analysmetod

De insamlade intervjuerna transkriberades i form av meningskategoriseringar. Detta innebär att intervjun kods till olika kategorier (Kvale, 2008:174). I mitt fall utgick jag från intervjuguidens teman som kategorier och delade sedan in svaren i mindre underrubriker. Kvale menar att meningskategorisering hjälper intervjuaren att reducera och strukturera en stor massa av text till några få tabeller eller figurer. Kategorierna kan utvecklas innan intervjun eller växa fram under analysarbetet (2008:174). Intervjuerna dokumenterades med hjälp av en ljudupptagningsinspelning för att jag vid bearbetningen skulle kunna återgå till svaren vid flera tillfällen om nödvändigt. Detta

hjälpte mig i arbetet att förstå svaren i en djupare mening då ljudupptagningen i form av uttrycksfulla röster kan tolkas på fler vis än en text. Kategoriseringen innebar även att svar som jag ansåg var irrelevanta för mina frågeställningar valdes bort, detta kunde vara svar som direkt handlade om andra ämnen eller svar som inte på något vis knöt an till min teoretiska utgångspunkt. Materialet analyserades och jämfördes sedan utifrån tidigare forskning kring barns inflytande och delaktighet i förskolekontext samt utifrån Michael Foucault teorier kring makt och styrning.

4.5. Metoddiskussion

Kvale (2008) menar att en intervjuares kompetens och kunskap om intervjun som hantverk är viktigt för samtalets flyt och kvalitet. Min relativt nya kunskap om intervjumetoder upplevde jag påverkade samtalet på så vis att jag hade svårt att återskapa fokus till valda teman. Intervjuerna skiftade därför mycket i längd och intervjupersonernas svar tenderade att ta vägar som var irrelevanta för arbetet, t.ex. personliga berättelser om svårigheter med sitt yrke. Jag kan i efterhand se att pilotintervjuer innan de faktiska projektintervjuerna som Kvale (2008) förespråkar, hade varit till fördel för mig att genomföra i syfte att öva mig i konsten att intervjua. Intervju som metod kan också kritiseras på så vis att ett samtal alltid består av komponenter som kroppsspråk och tonfall, vilket transkriberingen i bearbetningen av materialet då kan ta bort (Esiasson et al, 2012, Kvale, 2008). Att intervjuerna spelades in hjälpte dock tolkningen av svaren då jag med lätthet kunde gå tillbaka och lyssna efter t.ex. tonfall för att få en större bild av svaret och intentionen bakom, samt försäkra mig om att jag uppfattat svaret riktigt. Esiasson et al (2012:235) beskriver hur tonfall, mimik och gester från intervjuaren även kan påverka intervjupersonen under samtalet. Hur intervjuaren reagerar på svaren kan direkt påverka intervjupersonens bekvämlighet och ge svar utifrån vad den tror förväntas. Jag hade hela tiden i åtanke att ge diskret men vänlig respons på deras berättelser och upplevde inte att intervjupersonerna kände sig obekväma i situationen. Vid några få tillfällen uttryckte intervjupersonerna att de var nervösa. Vi diskuterade då tillsammans hur en intervju kunde se ut samt våra respektive roller under samtalet. Jag upplevde att detta hade god effekt och stillade den nervositet de uttryckte och samtalet kunde således flyta på väl. Min intervjuguide innehåller akademiska begrepp så som inflytande och delaktighet, detta var något jag under arbetet upplevde som försvårande. Jag upplevde de första intervjuerna som något stelare än de senare då intervjupersonerna ofta fastnade vid begreppen och hade svårt att uttrycka sina tankar med ett brett resonemang. Vid de senare intervjuerna prövade jag att komplettera begreppen och istället använda mer vardagliga ord för att komma åt mina frågeställningar, vilket skapade ett mer vardagligt och mindre ansträngt samtal.

4.6. Validitet och reliabilitet

En vanlig kritik som intervjumetoden möts av är den mänskliga faktorn så som hörfel, trötthet eller ledande frågor från den som intervjuar (Kvale, 2008, Esiasson m.fl., 2012). Då jag använde inspelningar av intervjuerna kunde jag återgå till samtalen vid flera tillfällen. Jag kontrollerade svaren vid flera tillfällen vilket kan ses som en metod för att försäkra mig om att citaten stämde med vad pedagogerna faktiskt sa. Mitt val av en halvstrukturerad intervjumetod minskade även risken för ledande frågor. Den halvstrukturerade metoden med en tematisk intervjuguide skapade öppna och resonerande samtal. Att jag kunde återgå till svaren gjorde även att jag lättare kunde jämföra dem med varandra, detta skapade kategoriseringar som i sin tur svarade på samma frågeställning.

Frågan om validitet handlar om huruvida en studie mäter det den syftar till att mäta och reliabilitet ringar in tillförlitligheten i arbetet (Esiasson m.fl. 2012). För att försäkra mig om att min studie svarar på mitt ursprungliga syfte är intervjuguiden sprungen ur mina forskningsfrågor vilket jag anser stärker validiteten. Då urvalsgruppen består av verksamma förskollärare och barnskötare med god erfarenhet från förskolan anser jag att reliabiliteten i intervjuerna är god. Antalet intervjupersoner kunde möjligtvis varit fler men eftersom jag anser att svaren belyser ämnet väl ser jag tio intervjupersoner som tillräckligt. Esiasson m.fl. menar att man bör fortsätta med intervjuer tills det att man upplever empirisk mättnad, det vill säga att svaren inte längre tillför något nytt i ämnet. Vidare menar han att detta i flertal studier visat sig räcka med ett fåtal väl utvalda intervjupersoner för att studien skall vara intressant (2012:259). Dock bör tilläggas att min studie inte kan dra några generella slutsatser om förskolan som institution eller en hel yrkeskår, vilket den heller inte syftar till.

4.7. Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådet (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>) beskriver tydligt vikten av att god forskning bedrivs för samhället och individernas utveckling. Med detta följer också viktiga etiska hänsynstaganden som syftar till att skydda individen. Vetenskapsrådet har utvecklat fyra principer för hur god forskning ska bedrivas vilket har som syfte att sätta ramar för förhållandet mellan forskare och deltagare. Dessa principer benämns som; informations-kravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet . Deltagarna i min studie fick inledningsvis ett informationsbrev att läsa (se bilaga 2), informationsbrevet innehöll information om studien syfte, medgivande till deltagande i form av skriftlig underskrift samt information om att medverkan var

frivillig samt möjlig att avbryta. Informationsbrevet gör på så vis att min studie håller kraven för information och samtycke. För att ta hänsyn till intervjupersonernas konfidentialitet valde jag att utesluta namn helt ur studien. Jag använder istället pedagogerna eller en pedagog. Jag har även valt bort citat eller berättelser där personliga uppgifter kan röja information om vilken förskola det handlar eller enskilda individers identitet. Då min studie endast avses att användas i forskning anser jag även att jag uppfyller kravet om nyttjande. Jag har även följt Vetenskapsrådets rekommendationer och tillfrågat samtliga deltagare om de önskar ta del av arbetet när det är färdigställt.

5. Resultat och analys

Jag kommer i denna del analysera min empiri utifrån tidigare forskning och de teoretiska utgångspunkter jag valt. Jag har valt att dela in resultatet utifrån min frågeställning. Delarna behandlar mina intervjupersoners resonemang kring begreppen inflytande och delaktighet samt vilka möjligheter och begränsningar de uttrycker kring sitt arbete med barns inflytande och delaktighet. Jag har analyserat pedagogernas resonemang utifrån tidigare forskning samt Michael Foucaults begrepp för makt och styrningstekniker.

5.1. Pedagogernas resonemang kring inflytande och delaktighet

Precis som tidigare forskare visat (se bl.a. Dolk:2013, Pramling Samuelsson och Sheridan:2003, Arner:2006, Westlund:2011) så beskriver pedagogerna i min studie begreppen på många olika vis och oftast som ett begreppspar men åtskillnad förekommer. Inflytande ses som något där barnet aktivt valt att engagera sig eller påverkat i någon form. Pedagogerna menar att inflytande sker när barnen väljer själva och känner en positiv känsla kring sitt val. En pedagog förklarar att barnen ska känna att ”jag VILL att det ska vara så här, jag är med på det och bestämmer det” för att valet ska kunna räknas som inflytande. Viljan att delta och rätten att bestämma själv blir alltså betydande. Delaktighet ses däremot som något barnen inte alltid väljer. Barnen kan vara delaktiga utan att egentligen välja att delta i en situation menar flera av pedagogerna. Valet görs då av de vuxna som bestämt en aktivitet som alla ska vara med i, vilket går hand i hand med Arners (2006) studie där delaktighet kan ses som att delta i något som andra redan bestämt.

Uteslutande beskriver pedagogerna att delaktighet sker i någon form av gemenskap. Dolk (2013) m.fl. beskriver delaktigheten som relationell på så vis att den uppstår i en gemenskap där andra bekräftar en individs betydelse för sammanhanget. Vissa av pedagogerna i mina intervjuer påpekar att det är svårt att skapa *genuin* delaktighet då det finns många moment i förskolan som barnen måste rätta sig efter och delta i även om de kanske inte vill. Pedagogerna uttrycker att de upplever en viss konflikt mellan delaktighet och genuin delaktighet, de menar att om delaktighet inte är självvald kanske den heller inte kan ses som genuin. De uttrycker att inget barn ska behöva känna sig tvingad men att deltagandet kanske kan inspirera och få barnet att känna lust om den bara provar. Pedagogerna uttrycker också de försöker få barnen att känna sig hörda under aktivitetens gång och att deltagandet också är viktigt för att undvika att någon känner sig utanför. En pedagog förklarar att ”man kan ju känna sig delaktig i något även fast man inte haft inflytande på den

situationen från början liksom...man kanske inte själv har skapat den här tanken men man känner sig ändå delaktig och har inflytande under processen” jag tolkar det som att hon ser delaktigheten som en form av ingång till inflytande, att barnen i förskolan ofta presenteras för olika former av aktiviteter som de vid flera tillfällen har möjlighet att forma om och påverka. En pedagog beskriver det som att barn ibland kan ”hamna i situationer ” som den inte trott att den skulle vilja vara i vilket utvecklats till att under processen känna att ”här är jag viktig och vill vara”. En annan pedagog berättar att många aktiviteter bestäms utifrån pedagogernas tankar om vad barnen behöver och att frivilligt deltagande då inte är ett alternativ, hon tar vilan som exempel:”man kan ju vara delaktig i något utan att vilja det kanske...jag vill inte vara med på vilan men dom vuxna säger att jag behöver det...och då blir det ju så” .Pedagogernas tanke om barnets behov gäller då framför barnets rätt att välja själv, och delaktigheten sker utan möjligheten att påverka. Exemplet går i linje med Arners (2006) studier som visar att barn ofta ses som delaktiga trots att de själva inte har någon möjlighet att välja eller påverka varken innehåll eller deltagande. Arner (2006) menar att pedagogerna utifrån en maktposition kan bestämma om barnets vilja ska respekteras eller ej. Detta belyser även mitt exempel genom att pedagogen uttrycker att hon har makten att välja att barnet ska vila och att barnet förväntas göra som pedagogen säger. Makten kan också ses som central i synen på delaktighet när delaktigheten ses som något som uppstår i gemenskap med andra. Detta eftersom makten bestämmer vem som får bli delaktig eller ej och på så vis vem som får vara med i gemenskapen eller inte.

Pedagogernas resonemang går även att sätta i relation till Foucaults normaliseringstekniker. Barnens delaktighet i förskolans aktiviteter kan ses som en möjlighet att styra barnen i den riktning som pedagogerna önskar. Pedagogerna beskriver hur barnen kanske kan inspireras till att testa något nytt om de bara provar vilket kan tolkas som en form av osynlig styrning där målet är att forma barnens intresse till att passa det pedagogerna redan bestämt är godtyckligt för förskolan. Övervägande beskriver pedagogerna det som att barnens inflytande sker genom att pedagogerna på olika vis tar hänsyn till barnens önskningar och åsikter, vilket kan ske mer eller mindre medvetet för barnen .”Inflytande får dom ju på det viset, vare sig dom är medvetna om det eller inte eftersom vi ser vad dom tycker är roligt och då blir det ju inflytande eftersom vi anpassar aktiviteter efter deras intresse. Då blir det ett inflytande, fast omedvetet för dom barnen”. Dolk (2013) menar på liknande vis att det är möjligheten till att göra sin röst hörd, bli respekterad i sina åsikter och få sina önskningar tillgodosedda som skapar inflytandet. Pedagogerna menar att det är viktigt att lyssna till barn då det är möjligheten att bli hörd och sedd i sina önskningar som lägger grunden för de värderingar som pedagogerna önskar att barnen ska få med sig från sin tid i förskolan. Flera

pedagoger poängterar även att detta är något läroplanen skriver att de ska arbeta mot.

Jag upplever en svårighet när pedagogerna försöker sätta ord på vad inflytande och delaktighet faktiskt innebär i praktiken, pedagogerna har lätt för att uttrycka värdet i att ge barn inflytande och skapa delaktighet men har svårt att ge exempel på hur det faktiskt realiserar i deras verksamhet. De flesta använder ord som att bestämma, påverka och välja själv och menar att barnen ges det utrymme inom flera moment i vardagen. Westlund (2011:77) menar att ord som välja och bestämma ofta används på ett vardagligt vis i förskolan för att beskriva barns möjligheter till bland annat inflytande. Men samtidigt berättar pedagogerna att barnen inte kan bestämma vad som helst utan att det alltid sker inom ramen för vad som är rimligt. En av pedagogerna jämför begreppet inflytande med rätten att ta beslut och resonerar kring detta utifrån makt. Hon menar att inflytande endast kan ske om ett barns beslut respekteras av alla och ser möjligheten till inflytande som en viktig del i förskolans roll att fostra barn till självständiga individer: ”Hur ska man kunna ta egna beslut som vuxen och som tonåring om man inte fått öva och göra det i en trygg miljö tidigare. Får man hela tiden någon som ska säga till en vad man ska tycka och tänka så blir det nog väldigt svårt senare i livet.”. En annan pedagog ser även hon sin egen roll utifrån ett maktperspektiv och säger att man som vuxen ibland behöver stå på ”barnens sida” för att visa att de har möjlighet att påverka: ”när man säger låt barnen göra som dom vill å folk blir så här, men vaaa?!...men jag ska visa att dom kan och får...dom ska få ta sina egna beslut och att jag står på deras sida liksom.”.

Citatet ovan pekar på en medvetenhet kring hur barnens möjligheter påverkas av hur hon väljer att agera och lyssna till barn, hon uttrycker att hon behöver stå på barnens sida vilket indikerar att barn ses som en grupp vars intentioner eller tankar går emot vuxna. Detta exempel går att jämföra med Arners (2006) studier som visar hur vuxnas medvetenhet kring sitt egna beteende och agerande och bakgrund till detta är avgörande för hur barns inflytande och delaktighet görs i förskolan. Hon menar att insikten om ens egna roll som pedagog och hur man kan arbeta på ett jakande vis snarare än nekande bidrar till större möjligheter för att barnens önskningar och tankar ska tillgodoses och respekteras.

5.2. Möjligheter för barns inflytande och delaktighet

I sitt arbete med barns inflytande och delaktighet använder pedagogerna i min studie olika former av verktyg för att fånga upp information och kunskap kring barnens tankar, åsikter och önskningar. Informationen och kunskapen ligger sen till grund för innehållet på förskolan och jämförs med riktlinjer och mål från förskolans läroplan som pedagogerna ska använda. Verktygen hjälper på olika vis pedagogerna i deras arbete för att skapa fler möjligheter till inflytande och delaktighet för

barnen. Jag har valt att dela in dessa verktyg i rubriker som bygger på de främsta metoder pedagogerna beskriver i sitt arbete med att möjliggöra barns inflytande och delaktighet. Dessa är dokumentation som skapar kunskap, den nära relationen och att anta barnens perspektiv.

5.2.1. Dokumentation som skapar kunskap

En av metoderna som pedagogerna beskriver är dokumentation. Dokumentationen sker genom foto, film, observation och pedagogiska appar. Dokumentationen används både i planerad form och som en spontan företeelse och syftet är att förstå barnen bättre och samla kunskap om dem som individer och som grupp. Dokumentationen verkar ha flera funktioner, dels visa att man följer styrdokumentet men även att visa vårdnadshavare att barnen gör lärorika saker på förskolan samt utvecklas i en positiv pedagogisk riktning. En pedagog beskriver: ” dokumentation är av barnens utveckling, för föräldrarnas skull men också för vår skull, för att se vad vi jobbat med”. När jag frågar om pedagogerna någonsin dokumenterar aktiviteter som går fel eller känns avvikande så får jag svaret att dessa dokumentationer inte visas upp. Möjligen används de som underlag för reflektion i arbetslaget för att se hur pedagogerna kan jobba annorlunda. ” Vi använder ju det till utvärdering...allt kanske inte syns men vi försöker ändå få med alla liksom, fast inte bråk och konflikter liksom, men annat som dom gör” Detta indikerar att det bara är ett visst beteende och vissa aktiviteter som ses som önskvärda och då även som goda nog att visa upp. Tullgren (2004) visar i sin studie hur barns beteenden kan regleras och styras med hjälp av belöning eller bestraffning från pedagogerna, vilket också går att applicera på min undersökning. Att bli dokumenterad och få sitt foto uppvisat så som pedagogerna beskriver kan ses som en form av belöning. Medan det som avviker från normen inte dokumenteras och då kan ses som en form av bestraffning. Detta går även hand i hand med Foucaults tekniker för disciplinering, där individualisering utgör en form av styrning (2003). Genom att peka ut en individs prestationer från gruppen kan normen som ska följas bli tydlig, utpekandet belönar eller bestraffar individen och visar vägen för det önskvärda. Individualiseringen sker genom att barnen reglerar sig utifrån normen som visas upp på förskolan och gör att gruppen hålls ihop som en homogen samling individer. Att visa barnen vad som är ett önskvärt beteende sker både då pedagogerna dokumenterar samt när pedagogerna sätter upp bilderna på väggen, eller skickar bilderna till vårdnadshavare. Barnen kan genom dokumentationen se vad som har varit nog intressant att visa upp och på så vis skapa en känsla för vad som är eftersträvansvärt.

Pedagogerna beskriver hur dokumentationen syftar till att skapa möjligheter för barn och föräldrar att känna sig delaktiga i vardagen på förskolan. Flera pedagoger berättar hur barnen ofta samlas

kring foton för att diskutera vem som gjort vad och varför ”vi tar kort på barnen när de gör saker de tycker om, lägger fram saker som just det barnet gillar, för då vet man att då blir dom gladare när dom kommer...dom brukar också prata med varandra då och peka på bilderna”. Detta kan ses som ett sätt att visa sin delaktighet för andra. En pedagog berättar att de använder en app som heter Pluttra när de dokumenterar barnen. Hon beskriver hur hon tror att det ökar känslan av delaktighet när barnen även hemma kan titta på kort och beskrivningar av vad de gjort under dagen på förskolan ”vi visar ju pluttrandet på förskolan...och dom tittar hemma...det är ju ett sätt att vara delaktig. Det här har jag gjort, det här va min dag idag”. Aktiviteterna som dokumenteras är oftast sprungna ur barnens intressen eller alster vilket indikerar att en form av delaktighet sker. Pramling Samuelsson och Sheridan beskriver hur delaktighet sker när barn upplever att deras värld blir hörd och sedd (2003) vilket dokumentationen kan vara ett exempel på.

5.2.2. Den nära relationen

Pedagogerna återkommer ofta till att de behöver lära känna barnet och att relationen de skapar sedan hjälper dem att ta reda på barnens tankar och önsknings. Att forma en nära relation ses som ett viktigt verktyg för att lättare skapa möjligheter till inflytande och delaktighet. Många av pedagogerna tar vardagssituationer som t.ex. måltiden samt av och påklädning i hallen som exempel på stunder då de pratar och ställer frågor till barnen. De upplever att den vardagliga kontakten är det tillfälle då barnen öppnar upp sig som mest och kommer med spontana tankar om sig själv och sin vardag på förskolan. Westlund menar att den vardagliga kommunikationen mellan barn och pedagoger är en viktig faktor för att ta reda på barns tankar och för att förskolans innehåll ska kunna präglas av barnens intressen (2011:71) . Flera pedagoger beskriver närvaron och en lyhördhet som det viktigaste i att förstå barnen och deras behov: ” som pedagog är det ju väldigt viktigt att man är lyhörd...närvarande...annars ser man ju inte vad dom vill. Och dom små barnen som inte kan säga...det kräver ju att man är ganska nära” hon utgår från sitt arbete med yngre barn (åldern 1-3) där de inte än utvecklat ett verbalt språk. Närvaron, både fysiskt och psykiskt i barnets lek används för att lättare förstå barnens intentioner och tankar.”Man måste ju vara nära för att se dom små detaljerna...kroppsspråket och att visa blir det ju för dom”. En annan pedagog väljer ordet samvaro ”jag skulle säga att det handlar om samvaro, närvaro i deras lek...” vilket tyder på att närvaron ska vara välkommen och att intentionen är god. När jag frågar hur man kan veta vad ett barn önskar och tycker så svarar en pedagog ”ja...man bara ser det, vi är ju med dom hela tiden...vi känner ju varandra ganska väl faktiskt. Då vet man bara liksom”. Hennes svar indikerar att relationen skapar kunskap och att arbetet med att ta tillvara på barnens åsikter och implementera dem i förskolans vardag sker spontant och på ett vardagligt vis. En annan pedagog säger att närvaron gör att dom lär

känna barnen och deras behov bättre ”vi kan inte gå iväg och göra något annat utan vi är nära hela tiden, all personal, och det gör faktiskt att man ser barngruppen bättre”.

Att använda den nära relationen för att samla kunskap och information om barns tankar, åsikter och önskningsår går att sätta i relation till Michael Foucaults begrepp den pastorala makten. Den pastorala makten kännetecknas av välvilja och ett öga för gruppens bästa, samt att den ska föra gruppen mot ett gemensamt mål (Tullgren, 2004:39). Pedagogerna får genom sin goda relation till barnen förtroende och kan på så vis lättare ta reda på deras innersta tankar och tillgodose deras behov. Vilket översatt till pastorala tekniker kan jämföras med bikten där det är pastorerna som ges förtroende av sin församling. Tullgren (2004:40) gör en jämförelse mellan pastors mål om att leda sin församling mot frälsning och pedagogens mål om att leda barnen mot moral, rättvisa och tolerans vilket är ett perspektiv min studie också kan anta. Flera av pedagogerna resonerar kring värdegrundsfrågor som en viktig komponent i vad de önskar att barnen tar med sig från sin tid i förskolan. Då pedagogerna skapar en nära relation till barnen i syftet att lättare ta reda på deras tankar kan också styrningen mot det gemensamma målet bli mer effektiv. Men närheten som pedagogerna beskriver handlar inte bara om gruppen och gruppens bästa utan ofta om det enskilda barnets intressen. Två pedagoger beskriver exempelvis hur ett barn med särskilda behov av deras närhet och trygghet ofta får mer uppmärksamhet och uppmuntran än de andra i gruppen som de anser kan klara sig mer självständigt. Detta indikerar att det inte är alltid att det önskvärda eller normativa beteendet som upphöjs utan även det som avviker.

5.2.3. Se utifrån barnens perspektiv

Anette Emilsson (2011) tar i sin avhandling upp sambandet mellan delaktighet och pedagogers förmåga att se från barnens perspektiv. Pedagoger kan närma sig barnens perspektiv genom att använda något som är bekant för barnen i aktivitetens innehåll och kan på så vis skapa en form av delaktighet. Detta resonemang visar även svaren från pedagogerna i mina intervjuer, de framhäver ofta att delaktigheten sker genom pedagogernas förmåga att ”se med samma ögon som barnen”. Pedagogernas resonemang pekar mot att barnens möjlighet till inflytande och delaktighet handlar om pedagogernas egna förmåga att kunna tolka barnens tankar, intentioner och erfarenheter. Flera pedagoger lyfter fram vikten av att vara nyfiken på och ställa sig undrande till hur barnen upplever världen. ”Det är ju dom som ska trivas här...och då måste vi ju förstå hur dom kan trivas...vara nyfiken och öppen för deras idéer”. Även en emotionell närvaro och ett lekfullt perspektiv lyfts fram av pedagogerna, vilket går i linje med Emilssons studie (2011). En pedagog resonerar kring hur hon brukar arbeta ” jag vill ju få barnen med mig...vara inbjudande, försöker få dom nyfikna

och inspirerade utifrån sånt som dom gillar. Dom ska ju känna att det är roligt och kanske känner dom sig mer delaktiga då". Detta citat visar hur delaktigheten och förmågan att se utifrån barnens perspektiv kan hänga ihop. Pedagogens önskan om att bidra med en inspirerande och välkomnande miljö indikerar att hon vill barnens bästa, vilket inte nödvändigtvis kräver konkret information från barnen utan kan skapas av pedagogens intentioner.

Emilsson diskuterar även begreppen lyhördhet och empati i relation till barn och pedagoger (2008:88). Empatin beskrivs som en förmåga att känna in en annan människas signaler, känslor och tillstånd som om de vore ens egna, vilket kan jämföras med hur pedagogerna i min studie uttrycker att de önskar att förstå barnen. De säger vid flera av intervjutillfällena att de strävar efter att vara lyhörda för barnen. Deras lyhördhet verkar vara en förmåga som anses viktig och eftersträvansvärd i sin roll som vuxen på förskolan, de sätter lyhördheten i direkt relation till förmågan att ta tillvara på barnens intressen och respektera deras sätt att se på världen. "Vi måste ju vara lyhörda...och respektera det som dom tänker och tycker", "som pedagog är det ju väldigt viktigt att man är lyhörd...närvarande...annars ser man ju inte vad dom vill. Och dom små barnen som inte kan säga...det kräver ju att man är ganska nära i känslor och tankar". Emilsson menar att lyhördhet kan vara ett bättre alternativ än begreppet empati då empati i form av att "kliva in" i andras känsloliv kan tyckas nästintill omöjligt. Lyhördhet däremot kan tolkas som en önskan om att bättre förstå andra och försöka stötta personen i det den önskar stöttning i (2008:89). Detta kräver dock att barnen på förskolan har förmågan att uttrycka sina känslor, vilket kan kritiseras eftersom känslor inte alltid syns eller kommuniceras utåt.

En pedagog använder förskolans fysiska miljö som ett exempel på hur de kan närma sig barns perspektiv: "vad ser små barn på förskolan egentligen...i deras höjd liksom...det försöker vi ju tänka på när vi planerar miljön så den är inspirerande. När vi hade möblerat om så satte vi oss på golvet...och då såg vi ju bara massa ben, massa stolsben alltså". Pedagogen förklarade att barnen hade svårt att komma till ro och stanna upp i material som miljön på förskolan erbjöd, barnen uttryckte ett missnöje kring att det fanns så lite plats att leka på. Pedagogerna funderade mycket på vad barnen menade och kom då på idén att de behövde se vad barnen såg. Emilsson menar att "vuxna måste tillskriva barnen en egen kultur och ett eget sätt förstå och vara i världen" (2008:88) för att närma sig barns perspektiv. Deras intressen och intentioner måste bemötas med respekt och tas tillvara på enligt Emilsson (2008), vilket jag anser pedagogen i exemplet kring stolsbenen visar.

5.3. Begränsningar för barns inflytande och delaktighet

Pedagogerna i min studie beskriver på olika vis hur barns inflytande och delaktighet kan begränsas. Begränsningarna som beskrivs av pedagogerna kan bero på olika faktorer så som verksamhetens förutsättningar, barnets ålder och barnets utveckling. Jag kommer i denna del redogöra för pedagogernas resonemang kring vad som kan upplevas som begränsande för barns inflytande och delaktighet och ge exempel på hur deras resonemang kan ses ur ett makt och styrningsperspektiv. Jag har valt att dela in pedagogernas resonemang i två delar utifrån det mest framträdande i resultatet; inom en viss ram och den osynliga styrningen.

5.3.1. Inom en viss ram

Flera av pedagogerna i min studie beskriver ramfaktorer som bestämmer vilket inflytande barnen kan ges, ”Vi brukar tänka att man har medbestämmande i en ram. Man får bestämma vissa saker fast ytterramen är begränsad liksom” Pedagogerna är de som avgör om barnets kompetens sträcker sig nog långt för att kunna ta eget ansvar och på så vis ges inflytande. ”Det måste ju finnas en gräns, man får ju inte av skaderisker å så göra vad som helst. Men det handlar ju också om att barnet tar ett ansvar när man sätter en regel. Gränser under ansvar liksom.” Pedagogerna uttrycker att barn mår bra av att ha en ram att förhålla sig till, ramen och gränsen finns där för deras eget bästa. En pedagog framhåller att de vuxna besitter viss kunskap som barnen ännu inte har och att de vuxna därför behöver sätta ramar som barnen kan lära sig av. Att barnet ska ta ansvar indikerar att barnet också ska förstå varför gränsen finns där och att den är nödvändig för barnet. Resonemanget kan tolkas utifrån Foucaults teorier om disciplinering. Där disciplineringen används för att reglera avvikande beteenden för att passa den rådande normen (2003). Barnen på förskolan vet genom ramarna vad som är ett önskvärt beteende och anpassar sig därefter. De barn som tar ansvar inom ramen får positiv uppmärksamhet vilket synliggör vad som är eftersträvansvärt i pedagogernas ögon.

En pedagog förklarar att hon tror att vissa barn *vill* ha tydliga ramar och att de på grund av ramarna känner trivsel, och att man som pedagog blir en källa till trygghet för barnen genom att vara tydlig och kan vägleda barnen i deras vardag. Hon berättar att de flesta barn på hennes avdelning tyr sig till de pedagoger som är strängast och har flest regler ”överlag så är det ju mer barn som hellre vill va med dom andra två pedagogerna där, å det kan ju va att en del barn behöver väldigt mycket gränser, eller så. Jag vet ju till exempel att han som säger att jag är arg, till exempel, jag märker att

han trivs väldigt gott hos mig å han kanske...han kanske behöver nån som har tydligare gränssättning för att han behöver det i hela sitt liv...då vet han hur han ska vara” Detta citat går också att belysa ur ett perspektiv som tar pedagogens syn på barnens kompetens i aktning. Pedagogerna utgår från att barnet behöver gränser för att känna trygghet vilket kan ses som ett sätt att rättfärdiga en form av disciplinerande fostran. Hon antyder att barnet behöver fostras för att veta hur han ska agera i alla delar av livet, vilket kan översättas till en form av anpassning till de egenskaper som samhället förväntar sig att han ska inneha. Pedagogerna ser det som sitt uppdrag att visa honom vilka dessa samhälleliga normer är och menar att gränser är ett bra verktyg. Även detta kan ses ur ljuset av Foucaults teorier där disciplinerande tekniker syftar till att skapa nyttiga samhällsmedborgare som själva anpassar sitt beteende och väljer att vara en del av gruppen (Tullgren, 2004:40). Makten i sig verkar också genom välvilja, precis som pedagogerna, och genom en tro på att individens bästa. Viktigt att nämna är också att styrningen inte alltid har en negativ bakgrund utan syftar till att vägleda människor till välfärd och försöka förstå och tillgodose deras behov.” Jag vill ju få barnen med mig...vara inbjudande, försöker få dem nyfikna och inspirerade. De ska ju känna att det är roligt, att de också bidrar och kanske känner de sig mer delaktiga då” Makten ses som produktiv i den mening att den syftar till att uppmuntra självstyrande, aktiva och fria människor vilket går att jämföra med pedagogernas tankar om barnen (Tullgren 2004:34).

Återkommande förklarar pedagogerna att barn inte kan ges obegränsat inflytande på så vis att de får bestämma allt själva. Hon menar att det då är viktigt att komma ihåg att de vuxna alltid har det yttersta ansvaret i förskolan och att barnen egentligen saknar möjligheten att sätta regler eller principer utan att dessa får stöd från de vuxna. Möjligheten att bestämma följs av ett ansvar, en ram som i praktiken innebär att barnen snarare ges valmöjligheter eller erbjuds följa förslag som pedagogerna kommer med (Tullgren 2004:77). En pedagog från mina intervjuer berättar om en situation på förskolan där ett barn som lämnas av sina föräldrar skriker och gråter för att han inte vill vara utomhus. Pedagogerna som tar emot barnet väljer då att stanna inomhus vilket de övriga pedagogerna ser som ett dåligt beslut. ”Många av oss tyckte väl att han skulle komma ut som alla andra för att nu var vi faktiskt ute, och det där med att skrika sig till, å va ledsen och arg kanske inte man ska få göra...det tycker jag inte är ok...att man får skrika sig till det man vill göra.” En pedagog från samma förskola tar också upp situationen och menar att pedagogerna som tog emot honom lärde barnet fel saker genom att stanna inomhus ”...man lär sig ingenting på det, han lär sig bara att om jag skriker mycket så får jag vara inne...det är ju för hans skull liksom...men det är enligt mig inte ett önskvärt beteende” Jag tolkar pedagogernas rädsla inför att ge just detta barn en möjlighet att välja, som en rädsla inför att han då kommer att upprepa sitt beteende för att få sin vilja igenom.

Detta går i linje med Klara Dolks (2013) studie där hon visar att pedagogerna uttrycker en rädsla kring barns möjlighet till inflytande, rädslan i att barnen ska få bestämma *för mycket* men även *för lite*. Pedagogerna i mitt exempel ser också det skrikande barnets vilja som en omöjlig sak att genomföra då en ur personalen i sådant fall måste stanna inomhus och de anser att all personal behövs utomhus. Begränsningen till barnets inflytande kan alltså ses från två vinklar, både i form av pedagogernas förutsättningar till att möta behovet, men även i en slags disciplinerade begränsning, där det är pedagogernas vilja som är överordnad barnets. Dolks studie visar att barns åsikter och vilja sällan får gehör om de inte redan ligger nära de önskningar och tankar som pedagogerna sedan innan bestämt vilket även denna situation visar genom följande citat ”Det är klart vi har också barn ibland som säger att dom inte vill gå ut, men det då går vi ut en stund å sen är vi inne. Jag tror ju att om man hade sagt till med en gång att nej, nu går vi ut, alla barnen ute så nu är vi ute en stund och sen går vi in och äter.” Pedagoger möter barnens önskningar men i linje med sin egen plan och sina villkor.

5.3.2. *Den osynliga styrningen*

Tullgrens (2004) studie visar att pedagogers intentioner att ta tillvara på barns intressen och skapa inflytande också kan ses som en osynlig styrning, vilket även exemplen i tidigare stycke belyser. Det är dock relevant att betona att den osynliga styrningen inte avser en styrning av tvång eller ondo utan av välvilja från pedagogerna. Tullgrens resultat visar att styrningen har barnens framtida kompetenser som mål vilket även framkommer under mina intervjuer. Flera pedagoger diskuterar hur de brukar ingripa i leken då de anser att den tar en oönskad riktning. En pedagog diskuterar den fria leken som barnens arena att bestämma över, hon understyrker dock att även den fria leken behöver regleras så att leken inte eskalerar i bråk. Hon berättar att barnen i den fria leken kan öva sig i att samarbeta och i hur man är en bra kompis ”det är klart att det är barnen som styr men jag tror att då blir det nog så att man... ja men..försöker styra in dom på ens egna spår, som man vet är bättre liksom...”. Ingripandet är menat av välvilja för att undvika konflikt men citatet kan tolkas som att pedagoger inte anser att barnens ursprungliga idé i leken är användbar för det syfte som pedagoger anser ska nås, det vill säga samarbete och hur man är en bra kompis.

Styrningen i detta fall kan ses som en del av en fostran eller socialiseringsprocess, där målet är att barnen ska bli självständiga och goda vuxna i enlighet med samhällets normer. Barnen ska lära sig att anpassa sitt beteende på så vis att de inte avviker och kan verka störande för andra. ”Vi äter ju inte med fingrarna när vi är på restaurang eller så, dom ska ju bli vuxna, dom ska ju utbildas till att klara sig socialt.” Detta citat är ett exempel på en måltidssituation där pedagoger förklarar hennes

sitt syfte med att tillrättavisa barnen när de inte äter med bestick. Syftet är alltså att barnen i förlängningen ska klara av samhällets krav på en vuxen. Detta går att tolka på olika vis, dels att barnen behöver de vuxna pedagogerna för att fostras och bli färdiga individer så som det anses att en vuxen bör vara. Detta går i linje med de resultat som Lise-Lotte Bjervås (2011) visar i sin avhandling, där barndomen ses som en startbana som ska leda fram till vuxenlivet. Barnen ses som omogna och i behov av socialisation som de vuxna redan behärskar. Det går också att tolka det utifrån Foucaults tankar om disciplinerande styrningstekniker (Tullgren 2004), där pedagogens reglering och fostran av barnen syftar att leda dem till målet om självreglering. Självregleringen blir i detta exempel barnens förmåga att uppträda vuxet och civiliserat till skillnad från att uppträda ociviliserat genom att äta med händerna. En annan pedagog diskuterar liknande situation kring måltiden men fokuserar på vikten av att ta hänsyn till kollektivet och på så vis lära sig demokrati, hon ser måltiden som en stund på dagen då barnen ges möjlighet att lyssna på varandra och berätta om sin dag ” man behöver ju förståelsen för andras perspektiv för att kunna vara demokratisk...det är ju jätte viktigt...att dom får med sig den känslan av att höras och lyssna på andra sen när dom ska ut i samhället så att dom blir demokratiska liksom...inte alltid bara prata själv”. Bjervås (2011) visar i sin studie att ett önskvärt barn förväntas vara demokratiskt lagt, där det egna intresset inte ska väga tyngre än det kollektiva. I citatet ovan anser pedagogen att barnets förståelse för demokrati skapas genom att hen själv blir hörd och respekterad. Pedagogens syfte med måltiden kan tolkas som att fostra demokratiska medborgare som har kollektivets intresse i första hand.

6. Slutsatser

Syftet med min studie var att skapa en förståelse för verksamma pedagogers resonemang kring begreppen inflytande och delaktighet. Jag ville även undersöka hur pedagogerna upplevde sitt arbete med barns inflytande och delaktigt och ta reda på vilka möjligheter samt begränsningar resonemangen visar att arbetet innebär. Jag kommer i denna del redogöra för de slutsatser resultatet visar och koppla dem till Michael Foucaults tekniker för makt och styrning. Jag har valt att dela in mina slutsatser i linje med mina frågeställningar, del vill säga: Hur resonerar verksamma förskollärare och barnskötare kring sitt arbete med att skapa inflytande och delaktighet för barn i förskolan? Vilka möjligheter och begränsningar ser de i sitt arbete med barns inflytande och delaktighet? Hur upplever de att arbetet bidrar till barns inflytande och delaktighet?

6.1. Hur resonerar verksamma förskollärare och barnskötare kring sitt arbete med att skapa inflytande och delaktighet för barn i förskolan?

Pedagogerna är alla måna om att barnen ska ges möjlighet till inflytande och påpekar ofta hur viktigt det är. Jag upplever att samtliga pedagoger i min studie strävar efter att tillgodose de behov och önsknings som uttrycks. Men det framkommer även att pedagogerna har svårt att sätta ord på hur arbetet med barns inflytande och delaktighet faktiskt realiserar i deras verksamhet. De poängterar alla vikten och värdet i att barn ska ges inflytande och delaktighet som en komponent i ett demokratiska arbetssätt men har få praktiska exempel på detta arbete. Inflytande och delaktighet framstår som akademiska begrepp som pedagogerna är medvetna om att de ska kunna reflektera kring eftersom de tydligt står skrivna i läroplanen, men jag upplever att pedagogernas resonemang tenderar att stanna upp när de använder begreppen. De väljer att använda andra ord istället för att utveckla sina resonemang kring begreppen inflytande och delaktighet. Resonemangen flyter lättare då pedagogerna använder ord som barns rätt att bestämma eller barns möjlighet att påverka vilket går i linje med tidigare studiers resultat (se Westlund, 2011, Arner, 2006, Dolk, 2013). Pedagogerna uttrycker då att barn har rätt att bestämma men innanför de ramar som pedagogerna sätter. Ramarna består dels av förskolans förutsättningar så som anpassning till rutiner, resurser, barngruppsstorlek samt personaltäthet. Men ramarna sätts även utifrån barnens utvecklingsnivå, ålder och kompetens. Eftersom skrivelsen om barns inflytande och delaktighet i förskolans läroplan är relativt ny kan man tolka detta som att pedagogerna behöver mer tid till att reflektera kring dessa begrepp för att de lättare ska kunna implementeras i det vardagliga arbetet. Denna tolkning indikerar att det krävs

omedvetna pedagoger och att arbetet med barns inflytande och delaktighet bygger på pedagogernas kunskap kring ämnet vilket Westlund (2011) även poängterar i sin studie. Man kan också tolka pedagogernas svårighet att uttrycka sig som en bristande möjlighet i att faktiskt skapa inflytande och delaktighet för barnen. Möjligheten begränsas av förutsättningarna som pedagogerna uttrycker kring förskolan men begränsas också utifrån pedagogernas syn på vad barnen kan eller inte kan. Detta ställer mig undrande till om pedagogernas syn på barns kompetenser är det egentliga problemet kring barns möjligheter att ges ett reellt inflytande i förskolan vilket går att jämföra med Rauni Karlssons (2014) tankar om reellt inflytande.

När pedagogerna resonerar kring rätten att bestämma och barns påverkansmöjligheter återkommer de ofta till ansvar. Flera pedagoger beskriver hur de önskar att ge barnen mer ansvar men att det oftast inte är möjligt då det är pedagogerna som står skyldiga utifall något går fel. De menar alltså att det är pedagogerna som har det yttersta ansvaret för barnen och deras utveckling. Jag upplever att pedagogerna kämpar med en balans mellan barns inflytande och pedagogernas uppdrag i att fostra och disciplinera barn där fostransaspekten ofta väger tungt. Den delaktighet och möjlighet till inflytande som pedagogerna skapar för barnen kan ses som en del av en socialiseringsprocess där det ultimata målet är att bli vuxen. I socialiseringsprocessen ryms den normalisering som Foucaults disciplinerande tekniker visar, pedagogernas resonemang berättar hur det inflytande och delaktighet som barnen faktiskt ges består av de normer som råder på förskolan. Normerna kring vad ett förskolebarn bör kunna och vilja vägleder pedagogerna i deras arbete och präglar hur pedagogerna ser på barns inflytande och delaktighet. Normerna är i sin tur styrda av de förväntningar samhället har på pedagoger och förskolan som institution där det ultimata målet är att fostra samhällsnyttiga medborgare med demokratiska värderingar.

Resultatet av min studie visar att gränsen mellan vad ett barn deltar i, vad ett barn själv får bestämma och vad ett barn tvingas delta i är suddigt och att alla dessa alternativ ses som en form av delaktighet och inflytande av pedagogerna. Ett barn som deltar ses som något positivt oavsett om den har valt detta själv eller ej eftersom själva deltagandet kan leda till nya upptäckter och inspiration. Inflytandet som barnen ges är styrda av vad pedagogerna anser att ett barn bör ha inflytande över, det är på så vis inte heller ett självvalt inflytande utan ett omedvetet eller styrt inflytande. Inflytande och delaktighet ses som en del av att vara en fri människa med möjlighet att påverka och göra egna val, vilket ligger i pedagogernas önsknings att uppmuntra barnen till. Men samtidigt ses inte barnen som kapabla att hantera frihet utan ramar, vilket tydligt visar hur komplext och motstridigt barns inflytande och delaktighet kan vara. Den frihet som inflytandet och delaktigheten ska rymma kan ses som en form av tvingad frihet. Barnet är endast fritt att välja och

bestämma själv så länge den rättar sig efter de ramar som förväntas av dem och de normer som omger dem.

6.2. Vilka möjligheter och begränsningar framkommer av pedagogernas resonemang och på vilket sätt upplever de att arbetet bidrar till barns inflytande och delaktighet?

Att skapa en nära relation till barnen kan utifrån mitt resultat ses som en förutsättning för att det ska vara möjligt att känna delaktighet och ges inflytande då förskolan tydligt bygger på dessa sociala sammanhang med pedagogerna. Både dokumentationen och den nära relationen kan ses som ett sätt att närma sig barnens perspektiv och livsvärld och på så vis skapa en känsla av delaktighet och inflytande. Den nära relationen är också viktig för flera faktorer på förskolan, pedagogerna uttrycker hur den skapar trygghet och trivsel för barnen och en känsla av samhörighet för både personal och barn. Möjligheterna för barnens inflytande och delaktighet bygger på den kunskap pedagogerna har och skaffar sig om barnen. Pedagogernas intentioner bakom att samla information och lära känna barnen och deras tankar bygger på en önskan om att skapa utrymmen där barnen syns och hörs. Intentionen ligger i ett öga för barnens bästa med både trivsel och utveckling i fokus. Dock visar resultatet av min studie att det endast är ett visst beteende och vissa alster som anses goda nog att dokumenteras, det som avviker fångas inte upp på samma sätt utan avfärdas som mindre intressant. Att pedagogerna behöver kunskap om barnen och deras önsningar kan ses som självklart men kan även ses ur ljuset av Foucaults teorier kring makt och styrning.

Dokumentationen sker på ett övervakande vis, i linje med den teknik för disciplinering som Foucault beskriver (2003). Övervakningen på förskolan uttrycker sig genom att barnen observeras, fotas och filmas i de aktiviteter som pedagogerna väljer ska dokumenteras. Övervakningen sker också på ett mindre påtagligt vis genom att pedagogerna alltid har ett öga på barnen, även när barnen väljer att stänga om sig, men då genom glasrutor på dörrarna. Övervakningen av barnen kan ses som en del i att reglera barnens agerande och åsikter mot sådant som förskolans normer förespråkar och pedagogerna ser som önskvärt. Foucault (2003) menar att övervakningen disciplinerar genom att blicken från den som övervakar i sig är tvingande, vetskapen om att vara tittad på och en möjlig känsla av att vara granskad kan reglera barnens beteende utifrån vad de tror förväntas av dem. Förväntningarna för vad som är önskvärt och eftersträvansvärt tydliggörs genom att pedagogerna uppmuntrar och bekräftar vissa tankar och ageranden medan de som avviker åsidosätts, bestraffas eller ignoreras. Övervakningen kan således disciplinera barnet och styra hen mot de mål som förskolan har för ett barn. Resultatet av pedagogernas resonemang visar även hur Foucaults pastorala tekniker kan överföras på förskolan. Pedagogerna i min studie betonar den nära relationen som direkt avgörande för hur barns inflytande och delaktighet tas i uttryck. De menar att

den mesta kunskap som de har kring barnens tankar och önsknings kommer just från hur väl de lär känna barnet och hur nära de står varandra i sin relation. Informationen som pedagogerna använder för att skapa aktiviteter och ett innehåll i förskolan består av de tankar som barnen uttrycker i förtroende och samspel med de vuxna. De tankar och önsknings som används i det pedagogiska innehållet syftar främst till att leda barnen mot utveckling och trivsel. Översatt till pastorala tekniker kan pedagogernas ultimata mål ses som att fostra demokratiska självstyrande individer. Den nära relationen används för att ta reda på hur de på bästa sätt kan främja barnens utveckling och stötta dem i sin väg mot att bli självstyrande. Pedagogerna skapar förtroende och trygghet hos barnen genom att vara närvarande, lekfulla och inspirerande vilket kan jämföras med den välvilja som den pastorala makten också syftar till. Sättet pedagogerna arbetar på för att skapa möjligheter för barns inflytande och delaktighet kan alltså på flera vis sättas i relation till ett makt- och styrningsperspektiv. Några av pedagogerna nuddar vid ett resonemang och en diskussion kring sin egna roll som vuxen utifrån ett maktperspektiv men överlag är en sådan analys frånvarande. Detta indikerar att det finns ett glapp i kunskapen mellan barns inflytande och vuxnas styrning och på vilket sätt dessa fenomen lever parallellt. De begränsningar som pedagogernas resonemang pekar mot kan ses som något skymda, det är inte självklart att begränsningarna upplevs som just begränsande utan talas snarare om som nödvändigheter. Jag upplever en svårighet och motstridighet kring hur pedagogerna ser på att skapa inflytande och delaktighet och samtidigt känna ett behov av att tygla eller uppfostra barnen. Begränsningarna i arbetet uttrycks i form av regler och ramar som barnen måste anpassa sig till för att fungera på förskolan och för att verksamheten ska flyta på. Ramarna och reglerna som pedagogerna sätter anses vara nödvändiga för barnens säkerhet men även för att de ska trivas vilket kan uppfattas som motsägelsefullt. Man skulle kunna anta att den högsta formen av trivsel består av möjligheten att välja själv och en känsla av frihet, men resonemangen från pedagogerna pekar mot att ramar och regler behövs för att ett barn ska må bra. Jag ser det som att resonemanget bygger på en tro om att barnen på förskolan lättare vet vad de kan göra och hur det ska genomföras om ramen och regeln är tydlig, vilket skapar en trygghet och vägledning. Men ramar och regler kan också ses en osynlig styrning av barnen. Pedagogernas resonemang visar hur barns lek, åsikter och agerande kan styras genom både diskreta och mer påtagliga metoder. En diskret metod är uteslutande och ignorering av barns förslag eller önsknings, en mer påtaglig metod är direkt tillrättavisning eller bestraffning i form av tillsägnings eller skäll. Oavsett metod så kan styrningen reglera barnen mot att passa bättre in i normen på förskolan. Det problematiska i resonemangen är att pedagogerna uttrycker en önskan om att barnen ska vara fria, ses som subjekt och ha demokratiska rättigheter i förskolan samtidigt som pedagogerna anser att barn *behöver* begränsas.

7. Diskussion

Syftet med denna studie har varit att undersöka verksamma förskollärare och barnskötares resonemang kring barns inflytande och delaktighet samt vilka begränsningar och möjligheter de upplever i detta arbete. Empirin analyserades utifrån Michael Foucaults teorier kring makt och styrning och fokus har lagts på de disciplinerande begrepp han använder. Resultatet har visat att makt och styrning på många vis är närvarande i arbetet med barns inflytande och delaktighet. Jag kan konstatera att pedagoger på olika sätt använder styrningstekniker i förskolan och att barns inflytande och delaktighet både begränsas och skapas utifrån dem. Detta resultat visar att arbetet med barns inflytande och delaktighet behöver problematiseras och uppmärksammas för att skapa en djupare förståelse av hur makt och styrning kan verka i en institution som förskolan och på vilket sätt det påverkar barnens möjligheter till inflytande och delaktighet. Verksamma pedagoger behöver mer kunskap för att skapa möjligheter men även en fördjupad kunskap om hur begränsningar skapas för att arbetet med barns inflytande och delaktighet ska kunna realiseras på ett påtagligt vis.

Studiens resultat visar också på att arbetet med barns inflytande och delaktighet är mycket komplext då resonemangen kring det tenderar att hamna i gränslandet mellan frihet och styrning. Jag vill påstå att den frihet som barnen i förskolan ges egentligen är konstruerad av de förväntningar och krav som pedagogerna och i förlängningen samhället ställer på dem. Barnens frihet och möjlighet att påverka är begränsad av en ram som håller friheten instängd. Jag ställer mig undrande till hur förskolan kan fostra fria individer om friheten aldrig står utan en regel eller ram. Att fostra till frihet och disciplinera till demokrati kan tyckas vara en omöjligt ekvation för pedagoger att förhålla sig till. Läroplanen gör tydligt att barns ska ges ett *reellt* inflytande, men förutsättningarna pedagogerna ges i form av tid, resurser och kunskap gör uppdraget svårt. Alla verkar överens om att barn ska ges inflytande men hur? Detta skapar ett intresse för att undersöka *vad* pedagoger faktiskt skulle behöva för att ge barn reellt inflytande och delaktighet. Pedagogerna i min studie gav uttryck för en frustration kring de förutsättningar de själva upplevde i sitt yrke, då främst i form av personaltäthet, barngruppstorlek och ekonomiska resurser. Jag valde att inte gå in närmare på dessa resonemang då det riktade fokuset mot pedagogernas arbetsmiljö snarare än barnens möjligheter, men även detta vore intressant att forska vidare på då det i förläningen kan drabba barnen och deras tillvaro på förskolan.

Min studie utgår från kvalitativa intervjuer vilket endast ger en liten inblick i pedagogernas arbete, det hade varit mycket intressant att göra en liknande studie där makt och styrning står i fokus men

med observation som metodval. Jag tror att en sådan studie skulle öka förståelsen och synliggöra de maktstrukturer som kan uppstå mellan barn och pedagoger i förskolan. Jag kan också se hur mycket av min empiri skulle kunna fördjupas av en observation då pedagogernas svar ofta indikerar att det är ett visst förhållningssätt som möjliggör inflytande och delaktighet, och ett förhållningssätt kan lättare synliggöras genom en observationsstudie. Intressanta frågor för vidare studier är, hur kan man synliggöra och problematisera maktstrukturer i förskolan? Vem granskar och ställer kraven på att barns inflytande och delaktighet realiserar? Vilken kompetens och vilka förutsättningar krävs för att barn ska ges ett reellt inflytande över förskolans innehåll?

Att genomföra denna studie har berikat mig med ny kunskap om hur maktstrukturer kan te sig på diskreta och osynliga vis. Det har även öppnat upp för en reflektion kring min position som vuxen i förhållande till barn och synliggjort hur viktig en analys ur ett makt- och styrningsperspektiv är. Jag anser att en av de viktigaste uppgifterna jag som förskollärare och vuxen har är att förhålla mig till dessa strukturer och ta mitt ansvar i en maktposition. Studien har lärt mig att en medvetenhet och insikt om min egna roll i skapandet av barns möjligheter är avgörande för hur barns inflytande och delaktighet realiserar i förskolan.

8. Referenslista

Arner, Elistabeth (2006). *Barns inflytande i förskolan - problem eller möjlighet för de vuxna?*. Örebro: Licentiatavhandlingar för pedagogiska institutionen, Örebro universitet.

Bjervås, L.L (2011) *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan*. Göteborgs universitet.

Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn: Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront förlag.

Emilson, A. (2008). *Det önskvärda barnet: fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik

Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Lund: Arkiv.

Foucault, M. (2010). *Säkerhet, territorium, befolkning: Collège de France 1977-1978*. Stockholm: Tankekraft.

Karlsson, R (2009) *Demokratiska värden i förskolebarns vardag*. Göteborgs universitet

Kvale, S (2008). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Markström, A. (2005). *Förskolan som normaliseringspraktik: en etnografisk studie*. Linköpings universitet, 2005. Linköping.

Permer, K. & Permer, L. G. (2002). *Klassrummets moraliska ordning: Iscensättningen av lärare och elever som subjekt för ansvarsdiskursen i klassrummet*. Malmö högskola: Lärarutbildningen.

Sheridan, S & Pramling Samuelsson, I. (2003). *Delaktighet som värdering och pedagogik*. Pedagogisk forskning i Sverige, Göteborgs universitet.

Tullgren, C. (2004). *Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet*. Lunds universitet, 2004. Malmö.

Utbildningsdepartementet, Skolverket. *Läroplan för förskolan 2018*.

Westlund, K. (2011). *Pedagogers arbete med förskolebarns inflytande: en demokratididaktisk studie*. Licentiatavhandling Malmö: Malmö högskola, 2011. Malmö.

9. Bilaga 1

Intervjuguide

Uppvärmningsfrågor:

- *Vem är du och vad arbetar du med? Har du arbetat länge? Vad tycker du är det bästa med ditt yrke?*

Tema 1.

Inflytande och delaktighet

Att ha inflytande och att vara delaktig.

- *Exempel från läroplanen:*

Förskolan ska sträva efter att varje barn

utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation, utvecklar sin förmåga att förstå och att handla efter demokratiska principer genom att få delta i olika former av samarbete och beslutsfattande.

- *Vad tänker du om detta? Vad betyder det för dig i er verksamhet?*

Barns inflytande och delaktighet

Ta reda på barns tankar och åsikter

- *Hur vet ni vad dom tänker och tycker? Pedagogiska metoder?*
- *Syns barnens tankar och åsikter på något sätt i verksamheten?*
- *Att se utifrån barnens perspektiv*
- *Att som vuxen ta ett barnperspektiv*

Att arbeta med inflytande resp. delaktighet

- *Vem är delaktig? Hur får den inflytande? Exempel från verksamheten, tex utflykt, gymnastik, samling.*
- *Inkluderas alla i förskolans aktiviteter? På vilket sätt?*
- *Inflytande över förskolans innehåll och vardag, vem bestämmer vad? Varför?*

TEMA 2

Gränser och motstånd

Att sätta gränser och att styra

- *När man inte kan möta barnens behov. Hur visar barnen motstånd? Hur bemöter ni motstånd?*
- *När kan barn inte vara med och påverka? Varför? Varför vill barnen påverka?*
- *Obegränsat.*
- *Enskilda barns önskingar och att ta hänsyn till hela barngruppen?*
- *Att få med alla på skeppet.*

10. Bilaga 2

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INFORMATIONSBREV TILL MEDVERKANDE AV INTERVJUER

Examensarbete, Göteborgs Universitet vt19.

Barns inflytande och delaktighet i förskolan.

Detta brev är till dig som tillfrågats att delta i mitt examensarbete och min intervjustudie kring barns inflytande och delaktighet i förskolan. Jag utgår bland annat från läroplanens riktlinjer 2.3 Barns inflytande (s.12 lpfö98 reviderad 2016) i min studie. Fundera gärna lite kring dessa begrepp och hur ni arbetar med dem i er verksamhet. Jag har valt att fråga just dig på grund av din kunskap och kompetens i ämnet och i egenskap av att vara verksam förskollärare eller barnskötare i förskolan.

Mitt examensarbete kommer behandla begreppen inflytande och delaktighet i förskolan. Jag kommer fokusera på pedagogers upplevelse och tankar kring begreppen samt hur arbetet med dem konkretiseras i verksamheten. Jag har valt att göra intervjuer med ca 8 pedagoger, både barnskötare och förskollärare, från olika kommuner i Sverige. Intervjun beräknas ta ca 30 minuter och vid ett tillfälle som passar dig och din verksamhet bra, jag vet hur svårt det kan vara att hitta tid i förskolans verksamhet. Din medverkan är helt frivillig och du kan när du vill avbryta deltagandet. Jag kommer spela in vårt samtal för att kunna ta del av ditt intervjusvar vid flera tillfällen, men det är endast jag som kommer ha tillgång till dem. Alla namn kommer vara fingerade och undersökningen kommer vara anonym.

Tack för att du vill vara med!

För frågor eller funderingar når ni mig på:

elvira.sparre@hotmail.com eller telefon: 0767976707

Uppgifter om medverkande:

Namn: _____

Telefon: _____

Mail: _____

Underskrift: _____

